

Murakabe formunun diğerlerine nazaran faydası, yazıyı yazdığınız esnada düşünmeye imkan vermesi. Bir deneme yazarken söyleyeceğinizi aşağı yukarı bilmeniz lazım. Daha öncesinde bir plan gerekiyor. Bunda öyle bir şart yok.

Bir de ego yok tabii. Onun da faydasını görüyorsun.

Evet. Burada insanın düşünürken yazdığı belli oluyor, bu sebeple işin içine taraf tutma girmiyor. İnsan *ciddi* bir konuda yazarken illa kendini sorgulanamaz bir mertebede görmek veyahut o mertebeyi arzulamak zorunda. Bir şekilde *ben buldum ve size öğretiyorum* kabulü lazım. Bu formda *gelin hep beraber bakalım neler varmış burada* diyorsunuz.

Kararsızlık göstergesi sayılır bu bizde.

Doğru. Bizde yazarın net olanı sevilir. Traşı kısa kesen. Ne söyleyecekse net söyleyen. İş fazla ayrıntıya boğmayan.

Bu sıra bilhassa öyle. Memleketin içinde bulunduğu ahval ve şerait.

Bizim kültürümüz böyle. Bu kültürün yansıması da dün Kemalizm'di, bugün Reisçilik, yarın başka bir şey olacak.

Yarın olursa tabii.

Yarın olur. Yarın bir şekilde olur. Bu topraklarda tutunanlar da bize benzeyebilir ancak. Erdoğan'ın geçenlerde söylediği doğru bir söz vardı: Alması kolay, tutunması zor topraklar bunlar. Bin senedir burada bir şekilde hakim unsur Türkler. Roma İmparatorluğu dahi kesintisiz bu kadar uzun süre elinde tutamadı. 900'lü yıllarda Abbasilerin sınırı yaklaşık olarak Niğde'ye geliyordu.

Roma ikiye bölündükten sonra imparatorluk olmaktan çıktı sayılmaz mı?

Neden? Doğu Roma'lılar kendilerine Romalı diyordu, Bizans kelimesi 19. yüzyılda bir Alman tarihçinin uydurması. İstanbul'un Konstantin'den önceki adından mülhem. Ama İstanbul'da yaşayanlar kendilerini Sezar ve Konstantin'in varisi sayıyordu.

Latin devleti değildi ama bu?

Latince konuşmuyorlardı, Grekçe konuşuyorlardı ama Jül Sezar da Grekçe konuşuyordu. O zamanın *modası* buymuş. Latince biraz daha avam dili kabul ediliyormuş.

Şekspir'in *et tu Brute* diye atfettiği son sözleri Latince değil yani?

Muhtemelen değildi diyorlar. Kimse bilmiyor son sözlerini tabii.

Ne diyordun, bu coğrafyada hakim olan unsur bize benzer derken?

Devletçilik açısından bize benzer. Başka türlü tutunamaz. Burası Pasifik'te kimsenin ilgisini çekmeyen bir adalar bölgesi değil. Buradaki toplum devlet olarak güçlü olur veya daha güçlü bir devlet bu toplumu kendine dönüştürür. O sebeple devletçi olmak zorunda. Ha bunun için devleti gereksiz

yere yormanın manası yok, olmayan kavgalar icad edip, bunları kazanmaya çalışmanın kimseye bir faydası yok.

Ne gibi mesela?

Milliyetçilik gibi kavgalar. Önemli olanın kamu düzeni olduğu ve insanların iyi vatandaş olduklarında, kökenleri ve aksanları ne olursa olsun önlerinin açık olduğunu göstermen gerek. Böyle olduğunda onların hakim unsurda erimesini de kolaylaştırırsın.

Milliyetçilik devletin önemli bir aracı değil mi? Yoksa nasıl bir arada tutacak insanları?

Milliyetçilik bir araya da getirebilir, bölebilir de. Eğer birleştirdiğinden fazla bölüyorsa, devlet için bir yük haline gelir. Bizim Kemalist milliyetçilik böyleydi. Bunun yerine daha doğal, empirik bir millet fikri lazım, Türkçe'nin *tek dil* olarak zorlanmadığı ancak pratikte öyle olduğu ve tartışılmadığı bir toplum mesela.